

LES TRES CONSEQÜÈNCIES INEVITABLES DEL CONFLICTE ENTRE ISRAEL I GAZA

Moussa Bourekba, investigador principal, CIDOB
Francis Ghilès, investigador sènior associat, CIDOB

Si bé és impossible preveure què passarà en l'escalada de violència entre Israel i Hamàs en les properes setmanes, és innegable que aquest conflicte tindrà repercussions significatives en tres dimensions clau: la relació entre israelians i palestins; les dinàmiques entre Israel i els seus veïns; i la relació entre Occident i el Sud Global.

780

NOVEMBRE
2023

CIDOB **50**
years
BARCELONA
CENTRE FOR
INTERNATIONAL
AFFAIRS

L'atac que Hamàs va perpetrar el 7 d'octubre contra Israel tenia un triple objectiu: desmuntar el mite de la invulnerabilitat de l'Estat israelià; tornar a posar la qüestió palestina a l'agenda política; i provocar una resposta desproporcionada que indignés la comunitat internacional. Davant la magnitud de la represàlia militar israeliana, és impossible preveure com i quan aquesta enèsima guerra tindrà el seu desenllaç (si és que arriba). Les característiques pròpies d'aquest conflicte dificulten qualsevol exercici de predicció. No és una guerra convencional entre dos estats sinó un conflicte asimètric entre un exèrcit i diversos grups armats no estatals, que involucra diversos actors regionals i extraregionals. Si bé és impossible preveure el que passarà en les properes setmanes, aquest empitjorament del conflicte té almenys tres implicacions clares per a Israel i Palestina, la regió i Occident.

En primer lloc, Israel no acabarà amb Hamàs com ha anat proment des de fa 15 anys. Tot i l'extrema brutalitat de la campanya militar israeliana, no hi haurà cap batalla decisiva. Les batalles decisives, que determinaven antany el vencedor i li permetien, mitjançant la força, imposar-se políticament sobre l'enemic, estan en vies d'extinció des de la fi de la Segona Guerra Mundial. Precisament perquè la naturalesa dels conflictes ha anat canviant i perquè davant la presència d'actors no estatals –des dels moviments armats anticolonials fins als grups terroristes transnacionals– la superioritat militar avui no és garantia d'un èxit militar i/o polític.

La història més recent és plena d'exemples que il·lustren els reptes que suposa la lluita contra diversos grups no estatals. Com ho insinuava subtilment el president nord-americà, Joe Biden, en un **discurs** recent advertint els seus aliats israelians: “mentre sentim aquesta ràbia, no es deixin consumir per ella. Després de l'11 de setembre, als Estats Units sentíem ràbia. I mentre buscàvem justícia i obteníem justícia, també vam cometre errors.” Efectivament, els 20 anys de guerra contra el terror han acabat amb la vida de prop d'un milió de civils, però **no amb el terror**: els talibans, que van ser enderrocats el 2001, han tornat al poder el 2021 després de la retirada nord-americana de l'Afganistan; la caiguda de Saddam Hussein a l'Iraq va desencadenar una guerra civil mortífera de la qual va néixer l'organització Estat Islàmic, i el gihadisme és més transnacional que mai.

Ni l'embargament sobre Gaza, ni els murs de separació, ni els atroços danys materials i humans ocasionats per les múltiples operacions militars israelianes a la Franja han contribuït a erradicar Hamàs. Cap de les guerres que han lliurat des del 2007 s'ha saldat per una victòria israeliana. Després de cada enfrontament, Hamàs no ha deixat d'incrementar les capacitats militars i el control sobre la Franja de Gaza. El fracàs que suposen les atrocitats del 7 d'octubre per als serveis d'intel·ligència i l'exèrcit israelià n'és la prova més evident i terrible. Com resumia lacònicament un exdirector del Shin Bet, "guanyem cada batalla, però estem perdent la guerra". El mateix es pot dir de la guerra del Líban del 2006 que va oposar el Tsahal a Hezbol·là. Des d'aleshores, Hezbol·là s'ha consolidat militarment i política, cosa que beneficia l'Iran, i planteja una amenaça considerable a Israel en aquests moments.

Ni l'embargament sobre Gaza, ni els murs de separació, ni els atroços danys materials i humans ocasionats per les múltiples operacions militars israelianes a la Franja han contribuït a erradicar Hamàs. Cap de les guerres que han lliurat des del 2007 s'ha saldat per una victòria israeliana. Després de cada enfrontament, Hamàs no ha deixat d'incrementar les capacitats militars i el control sobre la Franja de Gaza.

En altres paraules, posar fi a Hamàs està per sobre de les capacitats d'Israel. Si miraculosament ho aconseguís, no implicaria l'eliminació de la causa palestina. Com ho recordava diplomàticament el Secretariat General de les Nacions Unides, els atacs del 7 d'octubre "no es van produir al buit". Són una de les conseqüències més dramàtiques de dècades d'ocupació israeliana dels territoris palestins, violència sistemàtica i humiliació. L'horror perpetrat per Hamàs el 7 d'octubre no ha d'obviar que la posició de força de l'organització a Gaza és conseqüència del bloqueig imposat per Israel, i aprovat pels EUA i la Unió Europea, després que el braç polític d'aquest moviment, liderat per Ismaïl Haniyeh, guanyés les eleccions parlamentàries del 2006. Com argumenta David Rothkopf al *Hareetz*, "de tots els errors comesos per Netanyahu abans de l'abominable agressió de Hamàs (...) l'estratègia d'aïllar els palestins ha estat catastròfica i ha socavat el suport global popular que Israel podria haver esperat."

Tard o d'hora, Israel haurà d'acceptar que la via militar mai no solucionarà un conflicte fonamentalment polític. En aquest sentit, la manca de resposta clara a la pregunta de què passarà un cop acabi la tragèdia? no fa res més que reforçar la idea que l'actual guerra no posarà fi a les dinàmiques i condicions que la van provocar. Si els israelians no acaben ocupant ni annexionant Gaza, qui administrarà la Franja? Tel Aviv no té cap voluntat d'assumir aquesta responsabilitat i tant Amman com Egipte s'han negat a acollir més de 2,3 milions de refugiats.

En segon lloc, a nivell regional, aquest nou enfrontament posa en evidència una constatació indiscutible: no hi haurà pau a l'Orient Mitjà sense que la qüestió palestina estigui a sobre de la taula. En qüestió de dies, la idea que els països àrabs poguessin normalitzar les relacions amb Israel passant per alt la qüestió palestina s'ha

trencat en trossos. L'onada d'indignació que sacseja l'Orient Mitjà posa en relleu una vegada més el **desfasament abismal** entre l'opinió pública àrab i la política exterior dels seus governs. També suposa una immensa pressió per als autòcrates àrabs, que s'han sentit obligats –almenys discursivament– a prendre distàncies amb Israel i els seus aliats occidentals. A la narrativa occidental insistint en el dret d'Israel a defensar-se respon una narrativa àrab denunciada a Israel i la seva política continua de colonització. Segons el **rei de Jordània**, Abdul·là II, “el món àrab escolta que la vida dels àrabs, la nostra vida, és menys important que la vida dels altres, i que la llei internacional és optativa”.

La cancel·lació de la **Cimera d'Amman**; el rotund “no” egipci i jordà a la petició nord-americana d'acollir els palestins al seu territori; i la decisió de Jordània de retirar el seu ambaixador a Tel Aviv poden donar pas a mesures més contundents com ara la ruptura diplomàtica amb Israel. Tenint en compte la sinergia entre el carrer àrab (lluita contra l'autoritarisme) i el carrer palestí (lluita contra l'ocupació), i el que això suposa per als autòcrates àrabs, no cal excloure que els acords d'Abraham acabin sent sepultats per aquesta guerra.

L'absència de mesures diplomàtiques per part dels europeus il·lustra millor que mai el doble raser d'Occident. La Unió Europea, que va imposar sancions sobre Rússia a qui va acusar de crims de guerra a Ucraïna i de recolzar el terrorisme, sembla absolutament incapaç de pressionar Israel per aturar les massacres a Gaza.

D'altra banda, el conflicte actual representa un moment crucial en la història per a l'anomenat “**eix de la resistència**”, que inclou diversos actors estatals i no estatals (Iran, Síria, Hezbollah, o les milícies iraquianes i iemenites, entre d'altres). Aquests actors s'enfronten a un dilema vital: si intervenen directament, s'exposen a una resposta israeliana igual o més desproporcionada que la vista a Gaza, però si opten per no intervenir en aquest conflicte, seran vistos com a traïdors a la causa palestina pels seus seguidors i simpatitzants. Si bé cap d'aquests actors no té interès en una escalada regional, la regionalització del conflicte ja s'ha convertit en una realitat. De manera lenta, però segura. Els enfrontaments entre Israel i Hezbollah, encara que ara com ara limitats geogràficament, continuen incrementant en intensitat i violència; les forces dels EUA a l'Iraq i Síria han patit més de 20 atacs, i els rebels huthis han **disparat** diversos míssils balístics i drons cap a territori israelià en resposta a l'ofensiva de Netanyahu contra la Franja de Gaza. No hi ha cap indici per ara que aquests enfrontaments no vagin a més les properes setmanes.

La tercera i darrera observació té a veure amb les reaccions a l'escalada del conflicte. Al seu **darrer llibre**, més actual que mai, el professor Bertrand Badie ressalta que la percepció d'un conflicte determina considerablement les decisions estratègiques implementades per abordar-lo. Per tant, la sensibilització de l'opinió pública –a Israel, Palestina i al món– influenciarà la presa de decisió política. En aquest cas, s'ha **exacerbat** la bretxa entre Occident, d'una banda, i l'anomenat sud global, per l'altra. La majoria dels països occidentals han donat suport al dret d'Israel a defensar-se, inicialment de manera incondicional i més tard amb condicions pràcticament inapli-

cables (p. ex., el respecte al dret internacional humanitari, DIH). A Àfrica, Amèrica Llatina, Àsia i Àfrica un mateix discurs ressona: Israel es comporta com un estat colonial, en una època suposadament postcolonial, i no actua aïlladament, sinó amb el vistiplau dels antics imperis colonials.

A diferència d'enfrontaments previs entre israelians i palestins, sorprèn que la Unió Europea no adoptés una posició més equilibrada, especialment davant d'aquesta immensa discrepància en les percepcions que han manifestat els seus estats membres. De fet, la UE no té ni tan sols una posició única sobre aquest conflicte. La postura de suport incondicional a Israel **defensada** per la presidenta de la Comissió Europea, Ursula Von der Leyen, així com les visites d'Estat de diversos líders europeus a Tel Aviv han estat vistes com a clares mostres de suport de la UE a Benjamin Netanyahu. Tot i això, aquell suport explícit al dret d'Israel a defensar-se manifestat el 7 d'octubre té avui, un mes més tard, unes implicacions diferents després de les més de 9.770 víctimes mortals civils, 20.000 ferits i més d'1,5 milions de desplaçats que ha ocasionat la resposta militar israeliana, ja es consideri una forma de càstig col·lectiu o, com apunten algunes veus, un **genocidi** en progressió.

Davant d'aquest drama, l'**absència de mesures diplomàtiques** per part dels europeus il·lustra millor que mai el doble raser d'Occident. La Unió Europea, que va imposar sancions sobre Rússia a qui **va acusar** de crims de guerra i de recolzar el terrorisme, sembla absolutament incapaç de pressionar Israel per aturar les matances a Gaza. La mateixa Europa que se sorprenia de la manca de suport del Sud Global en la lluita contra la invasió russa d'Ucraïna adopta, en el cas d'Israel, una posició que no fa més que reforçar la idea que els europeus defensen la visió d'un ordre liberal basat en normes **només quan els convé**. A mesura que la campanya militar israeliana ocasiona més morts, més ferits i més terror, per molt que no ho vulguin, els europeus seran vistos com a còmplices del que, **indiscutiblement**, constitueix una neteja ètnica massiva. La pèrdua d'influència d'Europa al Sud Global que en resultarà tindrà un cost polític, econòmic i diplomàtic d'una envergadura impossible de dimensionar.